

آثار باستانی و ارزش های تاریخی

آتشکده آذربرزین مهر؛ چشمه سبز گلکان، سبزوار یا نیشابور؟؟ (قسمت دوم)

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۱۸ اسفند ۱۳۹۳ ۴۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

آتشکده آذربرزین مهر یکی از سه آتشکده بزرگ زرتشتیان است که مخصوص کشاورزان و عموم مردم بوده است. محل دقیق این آتشکده به خاطر تخریب بعد از ورود اعراب مشخص نیست

پارسیان دژ / آثار باستانی و ارزش های تاریخی

فرضیه دوم روستای برزنون : با توجه به اوستا و دیگر متون، ریوند ناحیه‌ای میان نیشابور و سبزوار بوده (که البته نیشابور را هم دربر می‌گرفته است) و چون اشاره به کوهستانی بودن محل قرار گرفتن آتشکده شده، در این منطقه می‌توانیم روستای «برزنون» را به عنوان جایگاه این نیایشگاه معرفی کنیم. گرچه شاید دلایل ما سست به نظر رسد اما برای تایید سخن خود لازم می‌دانیم تا به چند نکته اشاره کنیم:

نخست وضع اقلیمی و جغرافیایی این روستا را بررسی می‌کنیم، ناحیه‌ای کوهستانی و تپه‌های بلند و مشرف بر دشت‌های وسیع که می‌تواند جایگاهی مناسب برای بنای یک آتشکده باشد. دیگر آن‌که وجود آرامگاه امامزاده‌ای به نام «شاهزاده علی اصغر» (ع) را در نزدیک این روستا نباید نادیده گرفت که خود بیانگر اعتبار و اهمیت این روستا در گذشته می‌باشد. همسایگی نیایشگاه‌های ایرانی با آرامگاه‌ها موضوع جدیدی نیست. نکته‌ی درخور اشاره‌ی دیگر، نام این آبادی است که اهالی منطقه آن را «برزنون» تلفظ می‌کنند. شاید با گذشت زمان «برزین» به شکل «برزنون» درآمده باشد.

برزنون از بخش سرولايت نیشابور و در مجاورت زیارتگاه شاهزاده حسین اصغر است.

فرضیه سوم، چشمه سبز گل‌مکان : نشان دیگری که از برزین مهر داریم، دریاچه‌ی «سوور» است که آن را با «چشمه سبز» یا «سوز» در شمال شرقی نیشابور یکی میدانند: «پس دو چشمه - دریا بر زمین گشوده شدند که چنین خوانده شدند: «چیچست» دریاچه‌ی ژرف نمکین آب بی‌تازش و بی‌زندگی که بر ساحلش آذرگشنسب پیروزگر نشیند. دیگر «سوور» که هر بستری را به کرانه‌ها افکند و خویشتن را روشن و پاک دارد. زیرا به مانند چشمی است که هر گردی و هر ریمنی را به کنار افکند. به سبب ژرفایش آنچه اندر دریا شود به بن نرسد. به نزدیکی آن آذر مهر سودبخش برزین مهر نشیند.» از این دریا در اوستا یاد نشده اما با توجه به نزدیک بودن آن به برزین مهر می‌بایست در حوالی نیشابور بوده باشد.

اما قبل از او "فرنېځ" مولف کتاب مهم زردشتیان به نام "بندهش" در سده سوم هجری با استفاده از متون زردشتی پیشین از چشمه سبز سخن گفته است. مولف بندهش کوهی را که چشمه سبز بر آن قرار گرفته "کدروسپ" در میان ابر شهر (نیشابور) و توس خوانده است و خود چشمه را هم "سوور" یا "سوبر" نوشته است. وی چشمه سبز را "چشمه دریا" و جای مقدس دانسته است که نیکخواهی و بهی و برکت از او بیافریده شده است. در جایی نخستین کوه را البرز می‌داند که همه کوهها از او رسته اند به شمار ۲۲۴۴ کوه که یکی از آن‌ها را کدروسپ دانسته است. "کدروسپ کوه در شهر توس که در یای سوور بر آن است". چشمه سوور را چنین معرفی می‌کند: "سوور نام دریاچه ای در ایرانویج است در اوستا ذکر از آن به میان نیامده است. آتشکده آذربرزین مهر در کنار این دریاچه بوده است".

به هر روی، تا زمانی که سندی نوشتاری یا نشانه‌ای از این نیایشگاه اساطیری و کهن یافت نشود، گفته‌ها از روی گمان بوده و هیچ یک، سخن آخر نخواهد بود.

نویسنده: سالم، احمد رضا؛ مجله: کتاب ماه هنر « آذر و دی ۱۳۸۳ - شماره ۷۵ و ۷۶ (از صفحه ۱۴۶ تا ۱۵۲)

سخنی کوتاه: « همان طور که خوانندگان محترم می دانند برخی از محققان محل آتشکده آذربرزین مهر را در محل چشمه مقدس زردشتیان یعنی چشمه سبز گلمکان می دانند. یکی از مهمترین منابعی که در آن نام چشمه سبز آمده و در دیگر مقالات وبلاگ شرح کامل آن آمده شاهنامه فردوسی می باشد که از این چشمه با نام چشمه سو یاد می کند .

یادکرد فردوسی از تقدس چشمه سبز و داستان آمدن یزدگرد اول ساسانی به نیت شفا یافتن به کنار این چشمه، مراسم هاوانان و بازمانده های این مراسم در چشمه سبز، ذکر صفات بی نظیر در کتاب بندهش زرتشتیان درباره این چشمه و اهمیت آن و نیز سایر موارد ذکر شده در این باب، می توانند مدارک خوبی در این رابطه باشند. امید که پژوهش های جناب آقای حسن آبادی (میراث فرهنگی خراسان-مشهد) که حدود پنج سال است که مکرراً به چشمه سبز مراجعه و به پژوهش درباره این مکان اهورایی و کهن می پردازند، به زودی اسنادی متقن را در این باب ارائه نمایند.

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «آتشکده آذربرزین مهر؛ چشمه سبز گلمکان، سبزوار یا نیشابور؟؟ (قسمت دوم)»، پارسیان دژ، ۱۳۹۳.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<http://parsiandej.ir/articles/1616/pdf/2-آتشکده-آذربیزین-مهر-چشمه-سبز-گلمکان>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۵ آبان ۱۳۹۹